

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

NGUYỄN VIỆT CƯỜNG

**DẠY HỌC THANH NHẠC CHO GIỌNG
NAM TRUNG TẠI TRƯỜNG CAO ĐẲNG
VĂN HÓA NGHỆ THUẬT VIỆT BẮC**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC ÂM NHẠC
Khóa 9 (2017-2019)**

Hà Nội, 2019

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT
TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Thị Tố Mai

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương
Vào ngày **15** tháng **8** năm 2019

***Có thể tìm hiểu luận văn tại: Thư viện Trường ĐHSP Nghệ
thuật Trung ương***

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Thanh nhạc là bộ môn nghệ thuật kết hợp giữa âm nhạc và ngôn ngữ, có vai trò quan trọng trong đào tạo âm nhạc. Giọng hát của con người có sức biểu hiện lớn lao, nó có thể phát ra lời mà không một loại nhạc cụ nào làm được. Nhờ đó mà tiếng hát của con người có sức diễn đạt tinh tế, hữu hiệu, có tính giáo dục cao ở nhiều phương diện khác nhau. Đồng thời, ngôn ngữ làm cho âm nhạc rõ ràng, dễ hiểu, đi sâu vào mọi tầng lớp trong xã hội và là nghệ thuật biểu hiện của cái đẹp, tâm tư tình cảm và khát vọng của con người. Để có một chất giọng đẹp người hát phải luôn chú trọng đến vấn đề kỹ thuật thanh nhạc, đây là điểm then chốt và là yếu tố không thể thiếu trong quá trình học thanh nhạc. Bên cạnh đó, cần phải kiên trì và có phương pháp luyện tập hiệu quả, cũng như am hiểu sâu rộng về các môn âm nhạc khác... Có như vậy, người hát mới phát huy được tối đa được chất giọng của mình, thể hiện tốt các bài hát, mang lại cho người nghe những rung cảm sâu lắng.

Là một giảng viên đã giảng dạy thanh nhạc nhiều năm tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc, chúng tôi nhận thấy học sinh, sinh viên của trường chủ yếu đến từ các tỉnh miền núi phía Bắc, có các loại giọng đa dạng khác nhau: nam cao, nam trung, nam trầm, nữ cao... Trong đó, giọng nam trung chiếm một số lượng không nhiều. Bên cạnh những thành tích đã đạt được trong giảng dạy cũng như đào tạo thanh nhạc cho giọng nam trung thành công thì vẫn còn có những vướng mắc trong vấn đề về kỹ thuật thanh nhạc như: kỹ thuật cộng minh, vấn đề đóng giọng, mở rộng âm khu... dẫn tới những hạn chế trong việc thể hiện kỹ thuật, sắc thái..., có trường hợp cả bài hát đạt nhưng riêng hát nốt cao nhất trong bài không đạt...

Trước những vấn đề nêu trên, chúng tôi cho rằng việc nghiên cứu về dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc là vấn đề cần thiết và quan trọng. Do đó, chúng tôi chọn đề tài: ***Dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc*** cho luận văn thạc sĩ, chuyên ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc.

2. Lịch sử nghiên cứu

Cho tới thời điểm hiện tại đã có nhiều công trình, tài liệu nghiên cứu về dạy học âm nhạc nói chung và dạy học hát nói riêng. Dưới đây, chúng tôi xin điểm ra và phân tích một số công trình, tài liệu liên quan trong phạm vi chúng tôi đã thu thập được:

Năm 2001, tác giả Nguyễn Trung Kiên đã viết cuốn *Phương pháp sư phạm thanh nhạc* do Viện Âm nhạc xuất bản. Năm 2008, cuốn *Phương pháp dạy thanh nhạc* của tác giả Hồ Mộ La được xuất bản do Nxb Từ điển bách khoa ấn hành. Năm 2011, tác giả Trần Ngọc Lan viết cuốn *Phương pháp hát tốt tiếng Việt trong nghệ thuật ca hát*, do Nxb Giáo dục Việt Nam ấn hành.

Dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung tại trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW của tác giả Đào Văn Lợi. Luận văn Thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc, ĐHSP Nghệ thuật TW, năm 2015.

Dạy học ca khúc Nga cho học viên Thanh nhạc tại Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội, Luận văn Thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc, ĐHSP Nghệ thuật TW, năm 2017 của Lê Xuân Hào...

Nhìn chung, các nghiên cứu về dạy hát cho giọng nam trung không có nhiều và theo nghiên cứu của chúng tôi, hiện nay chưa có công trình nào nghiên cứu về dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung tại trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc. Vì vậy, đề tài của chúng tôi không trùng lặp các đề tài khác

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Đề tài nghiên cứu nhằm mục đích đề xuất các biện pháp dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Nghiên cứu, làm rõ lý luận về giọng nam trung

- Nghiên cứu thực trạng dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung hệ Trung cấp thanh nhạc của khoa Âm nhạc, Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

- Đề xuất các biện pháp, phương pháp dạy học cho giọng nam trung hệ Trung cấp thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Các biện pháp dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- Về địa điểm nghiên cứu: Đề tài tập trung nghiên cứu thực trạng và thực nghiệm với đối tượng học sinh hệ Trung cấp thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

- Thời gian nghiên cứu: Từ tháng 01 năm 2017 đến tháng 01 năm 2019.

- Về quy mô nghiên cứu: Bên cạnh việc nghiên cứu những kỹ thuật thanh nhạc cơ bản, đề tài tập trung đi sâu hơn vào phương pháp xử lý đóng tiếng và mở rộng âm khu. Đây là những kỹ thuật rất quan trọng đối với giọng nam trung mà các đề tài trước chưa đề cập và nghiên cứu.

- Trong mục phương pháp dạy một số bài hát mẫu, đề tài lựa chọn 2 bài hát là: *Ta tự hào đi lên ôi Việt Nam* (Sáng tác: Chu Minh); *Caro mio ben* (Sáng tác: Giordani).

5. Phương pháp nghiên cứu

Trong nghiên cứu đề tài của luận văn, chúng tôi sử dụng các phương pháp nghiên cứu chủ yếu sau:

- Các phương pháp phân tích, tổng hợp: phân tích những tư liệu thanh nhạc, những vấn đề trong thực trạng, các biện pháp,

phương pháp dạy học kỹ thuật thanh nhạc... cho giọng nam trung và tổng hợp để rút ra kết luận những vấn đề liên quan đến đề tài.

- Phương pháp so sánh: So sánh trong khi phân tích cơ sở lý luận về giọng hát, về thực trạng dạy học, về các phương pháp thực hiện để thấy sự khác biệt và làm nổi rõ vấn đề nghiên cứu.

- Phương pháp nghiên cứu điều tra, quan sát, phỏng vấn khi dự các tiết học thanh nhạc để phát hiện, tìm hiểu các vấn đề cần nghiên cứu.

- Phương pháp thực nghiệm sư phạm nhằm kiểm tra mức độ hiệu quả mà đề tài đưa ra.

6. Những đóng góp của luận văn

- Nghiên cứu thực trạng việc dạy học của giảng viên và rèn luyện Thanh nhạc của học sinh giọng nam trung hệ Trung cấp thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

- Đề xuất được những biện pháp thiết thực như xử lý đóng tiếng, mở rộng âm khu nhằm nâng cao chất lượng việc dạy học và rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc cho học sinh giọng nam trung hệ Trung cấp thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

- Có thể làm tài liệu tham khảo cho các nghiên cứu khoa học cùng hướng.

7. Bố cục luận văn.

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, luận văn gồm 2 chương:

Chương 1: Cơ sở lý luận và thực tiễn

Chương 2: Biện pháp dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung.

Chương 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN

1.1. Một số khái niệm

1.1.1. Thanh nhạc

Sau khi phân tích một số khái niệm của các nhà phân tích, chúng tôi đồng quan điểm về khái niệm thanh nhạc: *là âm nhạc kết hợp ngôn ngữ, được thể hiện thông qua giọng hát của con người*. Vì thanh nhạc được thể hiện thông qua giọng hát của con người nên ngoài khả năng có thể phát ra những âm thanh cao - thấp, dài - ngắn, mạnh - nhẹ... như các loại nhạc cụ thì giọng người còn có khả năng phát ra lời ca, ra ý nghĩa của ngôn từ mà nhạc cụ không thể làm được.

1.1.2. Dạy học

Dạy học là quá trình hoạt động phối hợp thống nhất giữa người dạy và người học, được tổ chức dưới sự điều khiển có mục đích, định hướng của người dạy nhằm giúp người học chiếm lĩnh có chất lượng và hiệu quả nội dung học vấn. Từ đó, người học có được hệ thống tri thức kỹ năng, kỹ xảo để phát triển năng lực tư duy, năng lực hành động và phẩm chất cá nhân, có khả năng cải biến hiện thực cuộc sống của chính mình và của xã hội.

1.1.3. Phương pháp dạy học

Phương pháp dạy học là cách thức, là con đường giải quyết vấn đề dạy học nhằm đạt đến mục tiêu dạy học; là một hệ thống những hành động có mục đích của giáo viên nhằm tổ chức hoạt động nhận thức và thực hành của học sinh, là tổ hợp cách thức hoạt động của thầy và trò trong quá trình dạy học được tiến hành dưới vai trò chủ đạo của thầy.

1.1.4. Phương pháp dạy học thanh nhạc

phương pháp dạy học thanh nhạc là cách thức, con đường chuyển tải những kiến thức về thanh nhạc; hình thành, phát triển các kỹ năng nhận thức và hoạt động thanh nhạc cho người học; là một hệ thống những hành động có mục đích của giáo viên nhằm tổ chức hoạt động nhận thức và thực hành thanh của học sinh nhằm đạt được

mục tiêu dạy học. Cụ thể, đó là những cách thức hướng dẫn để người học có thể hiểu được và thực hành những kỹ thuật thanh nhạc, qua đó áp dụng vào hát các tác phẩm từ đơn giản đến phức tạp, từ dễ đến khó ở nhiều phong cách âm nhạc khác nhau nhằm đáp ứng các yêu cầu về kỹ năng cũng như nghệ thuật theo mức tiêu chí của các cấp học, bậc học.

Có thể ứng dụng một số phương pháp dạy học như: Phương pháp dùng lời; hướng dẫn thực hành - luyện tập; sử dụng phương tiện dạy học; kiểm tra - đánh giá; trình bày tác phẩm âm nhạc. Tuy nhiên, cần đề cao vai trò của phương pháp thực hành do đặc thù của môn học nên các phương pháp được dùng nhiều trong dạy học Thanh nhạc là hướng dẫn thực hành - luyện tập, trình bày tác phẩm và kiểm tra - đánh giá.

1.1.5. Âm vực, âm khu trong âm nhạc và âm khu trong giọng hát

1.1.5.1. Âm vực/tầm âm

Âm vực giọng hát là khoảng cách từ nốt thấp nhất đến cao nhất của toàn bộ những âm thanh hữu dụng mang tính âm nhạc mà giọng hát đó có thể tạo ra với sự thoải mái trong quãng âm của mình.

1.1.5.2. Âm khu trong âm nhạc

Âm khu trong âm nhạc là bất kỳ âm vực của một nhạc cụ hay giọng hát nào cũng được chia thành 3 âm khu: trầm, trung và cao.

1.1.5.3. Âm khu của giọng hát

Âm khu của giọng hát: là một chuỗi âm thanh có âm sắc đồng nhất nằm trong âm vực của giọng hát được tạo nên bởi những hoạt động thống nhất của cơ quan phát âm, nghĩa là những âm đó được tạo nên bởi khoảng vang ở ngực hay ở đầu...

1.1.6. Đóng tiếng

Đóng tiếng/đóng giọng (còn gọi là âm thanh đóng) là một trong những kỹ thuật quan trọng và phức tạp của thanh nhạc áp dụng cho giọng nam, nhằm mở rộng âm vực để đáp ứng với yêu cầu của sự phát triển ca hát trong lĩnh vực opera từ thế kỷ XIX. Đóng tiếng

giúp người hát có thể xử lý tốt các nốt cao mà không bị nhòe mờ hay vỡ âm thanh.

Theo tác giả Hồ Mộ La, hát đúng tiếng/đúng giọng là cách hát “*thanh quản ở vị trí thấp, lưỡi gà ở vị trí cao, họng mở tròn và chắc*” [29; 76].

Trong cuốn *Phương pháp sư phạm thanh nhạc* của tác giả Nguyễn Trung Kiên cũng nêu cách hát về âm thanh đúng tiếng như sau:

Đối với âm thanh đúng, phải mở rộng phần trong của mồm bằng cách buông lỏng hàm dưới, nhắc hàm ếch mềm lên một cách mềm mại. Nguyên âm a hát tròn tiếng, pha chất tròn và gọn của nguyên âm ô và u. Càng hát lên cao, càng phải mở rộng phần trong của mồm. "Vị trí" âm thanh phải tập trung "chùm", cảm giác như ở trên đỉnh sống mũi. Đặc biệt phải chú ý tăng cường nén hơi thì, hơi thở sâu và nén chặt. [18; 81].

1.2. Khái quát về giọng nam trung

1.2.1. Sơ lược các loại giọng hát trong thanh nhạc

Giọng hát nữ có thể phân biệt thành 3 loại: Giọng nữ cao (Soprano) là một loại giọng có âm vực cao nhất trong tất cả các loại giọng. Khi hát lên nghe thánh thót, thường là giọng mỏng và mảnh; giọng nữ trung (mezzo - Soprano) là giọng giữa giọng nữ cao và giọng nữ trầm, có âm sắc ấm áp, êm dịu và phổ biến nhất ở nữ; giọng nữ trầm (Contralto) là giọng trầm nhất của nữ, hát chủ yếu bằng giọng ngực. Âm sắc giọng nghe rất trầm, ấm, hơi tối nhưng khỏe và dày.

Giọng hát nam cũng có 3 loại giọng khác nhau: Giọng nam cao (Tenor) là một loại giọng hát nam nhạc cổ điển, là loại giọng cao nhất trong âm vực của nam giới; giọng nam trung (Baryton) là một loại giọng có âm vực nằm giữa giọng Nam trầm và giọng nam cao. Âm sắc của giọng nam trung hơi trầm, khá dày và ấm áp; giọng nam trầm có âm vực thấp nhất trong tất cả các loại giọng. Đây là loại giọng nổi tiếng với những quãng trầm ấn tượng cùng âm sắc chắc khỏe, thường có độ khan đặc trưng trong giọng dễ chạm vào trái tim người nghe nhất.

1.2.2. Đặc điểm của giọng nam trung

1.2.2.1. Âm vực và các âm khu giọng hát

Như đã trình bày khái quát ở trên, giọng nam trung là một loại giọng nam trong âm nhạc cổ điển, có âm vực nằm ở khoảng giữa giọng nam trầm và giọng nam cao với âm sắc hơi trầm, khá dày và âm áp (đặc biệt là ở âm khu trung). Giọng nam trung có đặc điểm cơ bản là rất gần giọng nói. Âm vực của nam trung từ a đến g².

1.2.2.2. Khả năng biểu cảm

Chất giọng của nam trung thường chắc, dày dặn, rõ ràng. Nếu được luyện tập bài bản và thường xuyên, nam trung cũng có thể phát huy được nhiều đặc tính của nam cao và nam trầm (lên cao hoặc xuống thấp được những quãng đặc trưng của hai giọng trên).

Tuy không dễ dàng tạo ấn tượng mạnh như nam cao và nam trầm song giọng nam trung vẫn có thể tạo ra cho những đặc tính riêng như đã nêu ở trên và nếu biết tìm tác phẩm phù hợp với chất giọng, có kỹ thuật hát tốt, xử lý tác phẩm tinh tế thì giọng nam trung vẫn gây rung động lòng người.

1.3. Thực trạng dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc

1.3.1. Vài nét về Nhà trường

Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc đóng trên địa bàn của tỉnh Thái Nguyên, một tỉnh thuộc trung tâm của vùng Việt Bắc, là một đơn vị sự nghiệp, trực thuộc Bộ Văn hóa Thể thao & Du lịch. Chức năng, nhiệm vụ chính của nhà trường là đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực văn hóa nghệ thuật, cung cấp nguồn nhân lực phục vụ cho công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; nghiên cứu khoa học thuộc lĩnh vực đào tạo VHNT.

1.3.2. Khái quát về khoa Âm nhạc

Khoa Âm nhạc được thành lập gắn với sự ra đời của nhà trường, là một trong các khoa có số lượng sinh viên đông nhất, đã đóng góp một phần không nhỏ đối với sự phát triển chung của nhà trường. Kế thừa và phát huy những thành tích đã đạt được trong nhiều năm qua, tập thể cán bộ, giảng viên khoa Âm nhạc đang nỗ lực, cố gắng phấn đấu không ngừng để nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ. Bên cạnh việc giảng dạy trên lớp, các giảng viên khoa Âm nhạc cũng thường xuyên xuất hiện, biểu diễn trên các sân khấu lớn, trong nhiều chương trình nghệ thuật ở trong và ngoài tỉnh, đạt được nhiều thành tích đáng kể. Qua đó, khẳng định được chất lượng đào tạo của mình sau mỗi khóa tốt nghiệp.

1.3.3. Khả năng thanh nhạc của học sinh

1.3.3.1. Khả năng thanh nhạc của học sinh hệ Trung cấp 4 năm

Học sinh chuyên ngành thanh nhạc chủ yếu đến từ các tỉnh vùng Đông Bắc có hộ khẩu thường trú thuộc các tỉnh gồm: Hà Giang, Cao Bằng, Lào Cai, Tuyên Quang, Lạng Sơn, Bắc Kạn, Thái Nguyên, Yên Bái, Phú Thọ, Vĩnh Phúc, Quảng Ninh, Bắc Giang, Bắc Ninh..., có trình độ văn hóa khác nhau, có em đã được học hát tại các trung tâm văn hóa, nhà thiếu nhi, tham gia các câu lạc bộ văn nghệ của địa phương, là hạt nhân văn nghệ tại các trường phổ thông, có em chưa học thanh nhạc và ít tiếp xúc với các hoạt động bè nổi đặc biệt là ca hát... Vì vậy, năng lực nhận thức và tiếp thu có sự không đồng đều. Trình độ nhận thức cũng khá chênh lệch, các em ở thành phố thì năng động hơn các em ở vùng sâu vùng xa, nhất là về năng lực làm quen và biểu diễn sân khấu.

1.3.3.2. Đặc điểm và khả năng của học sinh giọng nam trung

Học sinh giọng nam trung hệ Trung cấp của trường tuy bộc lộ một số đặc điểm mang tính chất vùng miền có phần hạn chế trong việc học thanh nhạc. Nhưng những yếu tố đó cũng chỉ là một vấn đề không lớn để đi đến thành công. Học sinh giọng nam trung của trường đa phần đều có một chất giọng khỏe khoắn, vang, tròn đầy và ấm áp. Các em đều có niềm đam mê và hăng say học tập trên lớp cũng như tự học ở nhà, vì thế trong quá trình học tập 4 năm tại trường, các em đều có những tiến bộ rõ rệt qua từng kỳ và từng năm học. Biểu hiện ở chỗ

phần lớn các em đã hát được dễ dàng các nốt ở âm khu cao, hát tốt các nốt ở âm khu trầm... Một số học sinh giọng nam trung đã đạt được những thành tích đáng kể trong các cuộc thi khối VHNT toàn quốc do Bộ văn hóa thông tin và du lịch tổ chức, hoặc tại các cuộc thi trong và ngoài tỉnh.

1.3.4. Thực trạng dạy học thanh nhạc

1.3.4.1. Chương trình, giáo trình, tài liệu dạy học

Nội dung của chương trình nhằm đáp ứng mục tiêu đào tạo ngành Trung cấp Thanh nhạc của Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc đó là đào tạo những diễn viên hát đơn ca, tốp ca, hợp xướng để cung cấp cho các đơn vị nghệ thuật ca - múa - nhạc, tạo nguồn tuyển sinh vào Cao đẳng và Đại học Thanh nhạc. Trong suốt 4 năm học, tại mỗi kỳ học, học sinh đều phải thực hiện được mức tối thiểu là 12 bài gồm: 4 bài vocalise, 4 tác phẩm nước ngoài, 4 tác phẩm Việt Nam.

Hiện nay, khoa Âm nhạc chưa có giáo trình dành riêng cho đào tạo chuyên ngành Thanh nhạc, chỉ có tài liệu giảng dạy do các giảng viên sưu tầm và biên soạn dựa trên một số giáo trình/tài liệu phổ biến được sử dụng rộng rãi tại các cơ sở đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp như cuốn: *Giáo trình thanh nhạc hệ trung cấp 4 năm* của tác giả Nguyễn Trung Kiên, Nxb Bộ văn hóa thông tin; *Tuyển tập vocalises hệ trung cấp* của Nguyễn Trung Kiên; *Tuyển Tập Romance I,II Khoa thanh nhạc* của Nguyễn Trung Kiên; *Tìm hiểu và phát triển giọng hát* (1968), tác giả Nguyễn Trung Kiên, Nxb Vụ văn hóa quần chúng; *Chương trình thanh nhạc hệ Đại học* (2006) Nguyễn Trung Kiên, Bộ văn hóa thông tin; *Lịch sử nghệ thuật thanh nhạc phương tây* (2005) tác giả Hồ Mộ La, Nxb Từ điển Bách Khoa; *Phương pháp dạy thanh nhạc* (2007) của tác giả Hồ Mộ La, Nxb Học viện Âm Nhạc; *Sách học thanh nhạc* (1982) của Mai Khanh, Nxb Vụ đào tạo Bộ Văn hóa Thông tin; *Tuyển tập 100 ca khúc cách mạng Việt Nam chào thế kỷ*, Nxb Bộ Văn hóa Thông tin; *Tuyển tập ca khúc Mầu hoa đỏ*, Nxb Bộ Văn hóa Thông tin...

1.3.4.2. Phương pháp dạy của giảng viên

Nhìn chung, trong các giờ lên lớp cho học sinh giọng nam trung, các giảng viên đều bám sát theo nội dung chương trình, có sự tâm mở rộng thêm một số tác phẩm mới, chú trọng nhiều đến việc luyện thanh để rèn luyện và phát triển giọng hát, đặc biệt là ở hai năm đầu tiên. Sau khi luyện thanh xong, giảng viên cho luyện các bài vocalise rồi mới áp dụng kỹ thuật vào thực hành tác phẩm.

Trong thực hành luyện tập tác phẩm cho giọng nam trung, các giảng viên thanh nhạc trong tổ bộ môn luôn tiến hành tương đối cẩn thận, tỉ mỉ và sáng tạo. Trước hết giảng viên hướng dẫn học sinh của mình tìm hiểu thêm về nội dung tác phẩm, về hình thức tác phẩm và các yếu tố và yêu cầu kỹ thuật đặt ra đối với từng câu, từng chữ ở từng nốt nhạc cụ thể. Sau đó là cho học sinh tìm hiểu các kiến thức tổng hợp khác của âm nhạc như giọng điệu, các vấn đề kỹ thuật thanh nhạc...

1.3.4.3. Tình hình học của học sinh giọng nam trung

Về vấn đề rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc chung trong giờ lên lớp, học sinh giọng nam trung được học về kỹ thuật hơi thở, khẩu hình, cộng minh, hát liền tiếng (Legato), hát nảy (Staccato), hát lướt nhanh (Passage)... theo hệ thống bài bản của nền thanh nhạc châu Âu. Nhờ đó, giọng hát của các em phát triển khá tốt qua từng năm học.

Đóng tiếng là kỹ thuật rất phức tạp nhằm mở rộng âm vực cho giọng hát. Trong các giờ lên lớp, dưới sự hướng dẫn của giảng viên, học sinh giọng nam trung đã tập luyện nhiều về kỹ thuật này, đa phần các em hát tốt ở giọng ngực, qua thời gian rèn luyện tuy chưa thực sự đạt hiệu quả tối ưu nhưng một số em đã hát được giọng đầu, khi lên cao không cần hát chuyển giọng mà chỉ pha chữ và đóng tiếng để hát đều màu giữa khu tự nhiên và thanh khu giọng đầu.

Về vấn đề mở rộng âm vực và lên các nốt cao, học sinh giọng nam trung hệ Trung cấp của trường trong quá trình học tập cũng gặp nhiều vướng mắc và khó khăn. Do giọng hát tự nhiên của các em thường có âm vực hẹp cho nên sẽ vất vả trong vấn đề thể hiện những tác phẩm thanh nhạc có kỹ thuật phức tạp, đặc biệt là ở những nốt cao và rất cao. Trong quá trình học tập, một số các em có xu

hướng xuống được thấp hơn so với âm vực của giọng (từ nốt a đến g^2) có thể xuống thấp đến nốt Sol thậm chí là nốt Pha thăng (trường hợp này hiếm và ít em làm được). Tuy nhiên những trường hợp này lên cao thì lại không được đẹp, thường là lên nốt e^2 thì đẹp nhất, nốt f^2 , g^2 phải luyện tập nhiều và phương pháp phù hợp các em mới lên được, thường âm sắc bị chói, gắt và mảnh.

Với vấn đề tự rèn luyện ngoài giờ học, học sinh giọng nam trung luôn được các thầy/cô hướng dẫn trong việc tự học với các bạn trong lớp, trong khoa và tìm tòi học hỏi trên mạng Internet...

Tuy vậy, bên cạnh những ưu điểm như đã trình bày và phân tích ở trên, học sinh giọng nam trung hệ trung cấp Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc còn một số những hạn chế sau: khả năng nói tiếng Kinh còn thấp, không rõ theo chuẩn phát âm tiếng việt; trong học tập, có một số học sinh chậm tiến bộ do phương pháp học thụ động, phụ thuộc nhiều vào thầy/cô; trong hoạt động thực tiễn, nhiều học sinh đã mải mê đi hát ở các trung tâm sự kiện trong và ngoài tỉnh để kiếm tiền nên đã xao nhãng, bỏ bê học tập, có trường hợp bỏ dở khóa học vì nợ môn quá nhiều...

Tiểu kết chương 1

Trong chương này chúng tôi đã đi vào giải quyết những vấn đề cơ bản nhất, làm rõ một số khái niệm liên quan tới luận văn như: Thanh nhạc, dạy học, dạy học thanh nhạc, đặc điểm của giọng nam trung... Sau khái niệm, chúng tôi tiếp tục tìm hiểu thực trạng chung của quá trình dạy học thanh nhạc tại khoa Âm nhạc Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc nhằm phân tích chủ yếu về nội dung chương trình, giáo trình, tài liệu; phương pháp giảng dạy; đặc điểm và khả năng học thanh nhạc của học sinh... Qua đó thấy được những ưu điểm, mặt tích cực cũng như một số vấn đề còn bất cập, chưa được khắc phục trong dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung. Có thể nói đây là một hướng nghiên cứu đúng đắn giúp học sinh rèn luyện được những kỹ thuật cơ bản của kỹ thuật thanh nhạc, và để phát triển giọng hát của mình.

Trên cơ sở những vấn đề đã nêu ra trong chương 1, chúng tôi sẽ phát huy mặt mạnh, khắc phục những mặt yếu, những vấn đề

còn tồn tại sẽ được giải quyết trong các biện pháp dạy học kỹ thuật thanh nhạc cho giọng nam trung ở chương tiếp theo.

Chương 2

BIỆN PHÁP DẠY HỌC THANH NHẠC CHO GIỌNG NAM TRUNG

2.1. Rèn luyện một số kỹ thuật thanh nhạc cơ bản

2.1.1. *Luyện tập tư thế, khẩu hình, hơi thở*

Đề có được một giọng hát tốt, ngoài yếu tố thiên bẩm vốn có, người học hát phải trải qua quá trình học tập và rèn luyện với các kỹ năng thanh nhạc cơ bản. Trong đó, cần đặc biệt chú ý đến việc luyện tập tư thế hát, khẩu hình, hơi thở...

2.1.1.1. *Tư thế hát*

Có một số tư thế ca hát như: đứng hát, ngồi hát; vừa nhảy múa vừa hát... Đối với nhạc kịch còn có nhiều tư thế khác nhau khi hát như quỳ, nằm, bò... Trong học hát/thanh nhạc, thông thường người học được luyện tập tư thế đứng hát để trước tiên tạo cột hơi cho đúng. Sau khi đã hát thành thạo mới có thể vận dụng hát ở những tư thế khác.

Với tư thế đứng hát, giảng viên yêu cầu học sinh luyện tập sao cho người phải thẳng, mềm mại, không căng cứng. Khi luyện tập tư thế ngồi hát, giảng viên cần hướng dẫn, nhắc nhở học sinh lưng phải luôn thẳng, không gù, không nghiêng/cong sang trái hoặc phải, không ưỡn người ra sau. Giảng viên cần chú ý tập luyện cho học sinh nét mặt thật tự nhiên, tươi tắn, ánh mắt phải bộc lộ tình cảm kể cả trong luyện thanh cũng như trong khi hát tác phẩm, tránh tình trạng căng thẳng biểu lộ trên nét mặt. Trong quá trình luyện tập trên lớp cũng như ở nhà, học sinh cần chú ý nhìn vào gương để theo dõi dáng đứng, cử chỉ động tác, nét mặt... và được luyện thường xuyên.

2.1.1.2. *Khẩu hình*

Trong thời gian đầu, giảng viên cần chú ý luyện tập thật kỹ khẩu hình theo chiều dọc cho học sinh, bắt đầu với các mẫu âm Mi, Mê, Ma, Mô, Mu ở tốc độ chậm, các âm nọ nối tiếp sang âm kia thật liền tiếng.

Những giai đoạn tiếp sau, yêu cầu học sinh phải luyện tập với một số mẫu âm khó hơn theo mức độ nâng cao dần về kỹ thuật ở nhiều phương diện khác nhau tùy thuộc vào khả năng của từng học sinh.

2.1.1.3. Hơi thở

Để điều tiết hơi thở một cách khoa học, phối hợp nhịp nhàng với các bộ phận khác nhau của cơ quan phát âm, cần luyện tập về hơi thở. Trong đó, giảng viên cần hướng dẫn cho học sinh cách lấy hơi vào nhanh, sau đó nén hơi và đẩy hơi ra chậm.

Bài tập hít hơi: giảng viên hướng dẫn học sinh tập hít vào thật sâu (khoảng từ 15 đến 30 giây tùy thuộc vào khả năng của từng học sinh), rồi thở ra thật chậm và đều cho đến khi hết hơi. Quá trình thở ra để đầu lưỡi ở chân răng và phát tiếng xì nhẹ để kiểm soát sự đều đặn của hơi thở và chú ý nén hơi không để bụng xẹp nhanh, cần cố gắng kéo dài hơi thở thì càng tốt.

Bài tập nén hơi: Sau khi hít hơi vào sâu cần phải chum miệng lại và nín thở, nén hơi sâu xuống bụng dưới, sau xì hơi ra ngoài sao cho luồng hơi đi ra thật đều đặn, đồng thời điều tiết hơi thở sao cho càng lâu càng tốt, tạo cảm giác thoải mái tránh tình trạng dùng sức quá nhiều (như gồng mình, cơ thể căng cứng) dẫn đến việc nén hơi không đúng kỹ thuật.

Bài tập đẩy hơi: Đưa hơi thở ra chính xác cùng lúc với hoạt động của thanh đới, không sớm, không muộn.

Để nâng cao và củng cố được kỹ thuật về hơi thở cho học sinh nam trung, ngoài rèn luyện cho các các bài tập về hít hơi, nén hơi, đẩy như trên thì GV cần luyện tập cho học sinh một số bài tập bài luyện thanh ở trên lớp cũng như việc giao bài tập ở nhà như: Tập giữ hơi để hát các âm khác nhau trên cùng một độ cao; sau khi luyện hơi thở với mẫu luyện trên cùng một cao độ, có thể cho luyện với mẫu có nhiều cao độ khác nhau như 2...

2.1.1.4. Hát liền tiếng (*Legato*)

Học sinh giọng nam trung của trường VHNT Việt Bắc tuy được đầu tư rất kỹ càng trong luyện tập kỹ thuật hát liền tiếng nhưng một số em còn rất vấp vả trong vấn đề học tập. Có thể nói đây là loại kỹ thuật khó, đòi hỏi phải luyện tập bài bản và kiên trì thì mới đạt đến hiệu quả mong muốn.

Trên lớp, giảng viên thanh nhạc chú ý yêu cầu học sinh nam trung tập luyện cho cơ quan phát thanh hoạt động đúng và phù hợp, nghĩa là hơi thở phải có điểm tựa kéo dài. Đồng thời, giữ cho hơi thở sâu và điều tiết hơi thở hợp lý, gắn bó chặt chẽ tất cả các nốt nhạc (âm thanh) lại với nhau, từng âm thanh phải vang khoẻ, tròn, đầy, thống nhất về cường độ và âm sắc. Trong luyện tập bài hát, ngoài việc hát liền các nguyên âm, còn phải phát âm những phụ âm nhanh, gọn, làm cho bộ phận truyền âm thay đổi những tư thế khác nhau khi phát âm những phụ âm. Xử lý sao cho các nguyên âm được hát lên và hạn chế những trở ngại do phát âm những phụ âm gây ra là điều rất quan trọng để tạo ra tiếng hát đẹp, mượt mà...

2.1.1.5. Hát nảy tiếng (*Staccato*)

Khi hát âm nảy phải buông lỏng hàm dưới, môi trên hơi nhếch lên để hở hàm răng như khi cười, càng lên cao mồm càng mở rộng hơn, hát nảy âm không lấy hơi thở sâu, vị trí âm thanh phải nông như phát ra từ chân răng hàm trên. Hơi thở phải liên tục, nhẹ nhàng, không đẩy hơi theo kiểu tống hơi từng đợt vào thanh đới theo từng nốt nhạc, phải giữ cho bụng tương đối ổn định, mềm mại, mà vẫn phải nén hơi: “âm thanh bắt buộc phải có vị trí nông và cao” [18; 109].

Học sinh giọng nam trung cũng thường xuyên được luyện tập kỹ thuật hát âm nảy trong các giờ học trên lớp sau khi đã luyện tốt với kỹ thuật legato. Giảng viên hướng dẫn học sinh nắm được cách bật âm thanh (*attacca*) nhẹ nhàng, gọn tiếng, tạo ra cơ sở để phát triển âm khu cao của giọng hát. Đồng thời, giảng viên có thể đưa ra một số mẫu luyện thanh với âm nảy sau đó áp dụng vào xử lý tác phẩm.

2.1.1.6. Cộng minh

Cộng minh là các âm thanh được tạo nên bởi sự cộng hưởng âm thanh của các xoang: mũi, trán, đáy hốc mũi và xoang hàm... Có hai kiểu cộng minh là cộng minh đầu và cộng minh ngực.

Cộng minh đầu nghĩa là âm thanh vang lên ở phần đầu, có được từ sự cộng hưởng âm thanh của các xoang như: xoang trán, xoang hàm... Đây là một kỹ thuật khá phức tạp, giảng viên có thể cho học sinh luyện thanh theo một số mẫu âm để cảm nhận được vị trí cao của âm thanh.

Cộng minh ngực là khoảng vang và rung ở ngực, xảy ra khi hát những âm trung và âm thấp của giọng. Vì vậy, cộng minh ngực là một trong những phương pháp được sử dụng nhiều cho giọng nam trung. Khi luyện tập, học sinh phải mở khẩu hình đúng sao cho vị trí âm thanh vang lên được tròn đầy, ấm áp, chú ý khai thác khoảng vang ở lồng ngực, đối với những nốt trung và nốt thấp khi hát có cảm giác rung lên ở lồng ngực.

2.1.2. Vấn đề đóng tiếng

2.1.2.1. Xây dựng một số mẫu luyện thanh đóng tiếng

Kỹ thuật đóng tiếng là một dạng kỹ thuật khó và phức tạp, đòi hỏi phải có quá trình luyện tập bài bản, theo một quy trình chuẩn mực mới có thể thực hiện được. Đối với học sinh hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc thì việc thực hiện tốt kỹ thuật đóng tiếng quả là một điều không hề dễ dàng nhất là đối với giọng nam trung.

Vì vậy, trong khuôn khổ của luận văn, chúng tôi xây dựng một số mẫu luyện thanh để luyện tập và nâng cao kỹ thuật đóng tiếng cho học sinh nam trung với mức độ từ dễ đến khó phù hợp với khả năng cũng như trình độ của từng học sinh, giúp các em có thể phát huy tốt chất giọng của mình, nhất là kỹ thuật đóng tiếng. Các mẫu luyện thanh dưới đây có thể luyện tập với các nguyên âm i, ê, ô, a.

2.1.2.2. Phương pháp luyện tập

Trong đó, yếu tố quan trọng nhất ở kỹ thuật hát đóng tiếng là giữ thanh quản ở vị trí thấp trong khi hát, đồng thời kết hợp với một số yếu tố hỗ trợ tích cực khác như: hơi thở, vị trí âm thanh, hoạt động của hàm, môi, lưỡi thì sẽ đạt được hiệu quả như mong đợi. Có thể sử dụng một số phương pháp như: Phương pháp hát với thanh quản ở vị trí thấp; Luyện tập cảm giác thả lỏng ở cổ và vị trí âm thanh; Phương pháp lấy hơi; Phương pháp xử lý các nốt đóng tiếng...

2.1.2.3. Bài tập ứng dụng

Trong các tác phẩm nước ngoài, kỹ thuật đóng tiếng được sử dụng khá phổ biến, trong đó Aria Sese *Ombra mai fu* đã được tác giả sử dụng làm bài tập ứng dụng dạy hát cho học sinh. Ngoài ra, cũng có khá nhiều ca khúc Việt Nam cần thể hiện kỹ thuật đóng tiếng, như ca khúc *Đàn bò của tôi* do nhạc sĩ Trần Kiệt Tường sáng tác là một ví dụ mà tác giả đã sử dụng trong luận văn.

2.1.3. Mở rộng âm vực giọng hát

Mở rộng âm vực giọng hát là một trong những việc rất quan trọng trong dạy học thanh nhạc, giúp học sinh có thể hát tốt các nốt cao hoặc những nốt ở âm khu trầm. Hiện nay, học sinh nam trung trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc đang còn nhiều vướng mắc và hạn chế trong việc mở rộng âm vực giọng hát, do đó trong luận văn, chúng tôi xây dựng một số mẫu luyện thanh nhằm giúp các em có thể khắc phục được những hạn chế trong vấn đề này.

2.1.3.1. Xây dựng một số bài luyện thanh mở rộng âm vực giọng hát

- Một số bài luyện thanh mở rộng âm khu trầm
- Một số bài luyện thanh mở rộng âm khu cao

2.1.3.2. Phương pháp luyện tập

- Phương pháp luyện tập các mẫu âm ở âm khu trầm

Đối với các mẫu luyện thanh ở âm khu trầm chúng tôi xây dựng chủ yếu là các âm thanh ở âm khu trung và âm khu trầm, trong đó các âm thanh ở âm khu trầm được khai thác triệt để, xuống đến nốt La, Son ở quãng tám nhỏ, rất phù hợp với âm vực của giọng nam trung.

Yêu cầu của các mẫu luyện thanh này là học sinh phải luyện tập theo chiều đi xuống của giai điệu, kết hợp với kỹ thuật hát liền tiếng (*legato*) ở tốc độ vừa phải (*moderato*), hơi thở phải hít sâu, kéo dài hơi thở để một hơi có thể hoàn thành câu nhạc một cách dễ dàng. Ngoài ra chú ý giữ vị trí âm thanh đều đặn, khẩu hình mở theo chiều dọc như khi ngáp, khi hát phải chính xác về cao độ, xuống thấp phải đảm bảo rõ lời, rõ chữ, các âm phát ra có độ vang sáng đều nhau.

- Phương pháp luyện tập các mẫu âm ở âm khu cao

Nếu như ở bài tập với các mẫu ở âm khu trầm, học sinh chủ yếu được luyện thanh từ các âm thấp của âm khu ngực thì ở một số bài tập luyện thanh với âm khu cao, học sinh phải sử dụng đến hầu hết các âm khu, trong đó đặc biệt nhấn mạnh đến âm khu đầu với các nốt cao, thậm chí có thể vươn tới các nốt cao nhất trong âm vực của giọng nam trung. Những mẫu luyện thanh này, học sinh cần thả lỏng cơ thể và thoải mái khi hát, càng hát lên cao càng thoải mái, không rướn hay găng giọng. Tập lên xuống liên tục ở các điểm chuyển giọng sau đó dùng các nguyên âm khác nhau để thay thế luyện tập.

Chú ý: Trong quá trình luyện tập các mẫu âm trên, học sinh nên luyện tập thay đổi với các nguyên âm i, ê, a, o, u để khẩu hình được mở tự nhiên, linh hoạt, đa dạng tạo nền tảng để xử lý tốt các kỹ thuật thanh nhạc và phát triển giọng hát.

2.1.3.3. Bài tập ứng dụng

Với các bài hát có âm vực rộng, đòi hỏi người hát phải có chất giọng tốt và nắm vững các kỹ thuật về thanh nhạc, hiểu được tính chất và nội dung của tác phẩm.

2.2. Thực hành dạy hai bài hát mẫu

Sau khi phân tích các kỹ thuật thanh nhạc cổ điển phương Tây, chúng tôi đưa ra phương pháp dạy học ca khúc Việt Nam và tác phẩm nước ngoài cho giọng nam trung. Cụ thể trong mục này chúng tôi sẽ áp dụng các kỹ thuật thanh nhạc vào dạy ca khúc *Ta tự hào đi lên ôi Việt Nam* (Nhạc: Chu Minh - Lời thơ: Hoàng Trung Thông) và tác phẩm *Caro mio ben* của tác giả Giordani.

Ca khúc *Ta tự hào đi lên ôi Việt Nam* được viết ở giọng Son thứ (g - moll) với tính chất âm nhạc hào hùng, phóng khoáng nói lên khí phách và tinh thần bất khuất của dân tộc Việt Nam, như một luồng gió lan tỏa, mang niềm tự hào kiêu hãnh của truyền thống đánh giặc giữ nước của cha ông bao đời.

Ca khúc có âm vực rộng từ nốt c¹ đến nốt g², đây là tầm cỡ giọng rất phù hợp với giọng nam trung (a - g²), vì vậy khi hát ca khúc này học sinh nam trung có thể phát huy được hết các ưu điểm của màu giọng cũng như các kỹ thuật thanh nhạc như: legato, cộng minh, đóng tiếng, xử lý các quãng rộng, rèn luyện mở rộng âm khu...

Đây là một ca khúc vận dụng nhiều các kỹ thuật thanh nhạc cổ điển phương Tây mà đặc trưng là lối hát Ben canto. Vì thế học sinh nam trung phải rèn luyện thường xuyên các kỹ thuật về hơi thở, khẩu hình, legato, cộng minh, mở rộng âm khu và kỹ thuật đóng tiếng để nâng cao chất lượng giọng hát của mình thì mới có thể tự tin trong việc thể hiện được ca khúc này một cách tốt nhất.

Tác phẩm *Caro mio ben* của tác giả Giordani sử dụng kỹ thuật thanh nhạc cổ điển phương Tây và phát âm chuẩn theo tiếng Ý. Vì vậy, khi giao bài giáo viên cần lựa chọn các học sinh nam trung có chất giọng tốt, đáp ứng được yêu cầu của tác phẩm đề ra. Trong quá trình dạy hát, việc đầu tiên giảng viên yêu cầu học sinh tìm hiểu về hoàn cảnh ra đời, nội dung tác phẩm, đôi nét về cuộc đời và sự nghiệp của tác giả. Tiếp theo cần tìm hiểu về cấu trúc, giai điệu, âm vực, ý nghĩa của lời ca, tiết tấu, nhịp độ, sắc thái... Cuối cùng là

ngiên cứu, luyện tập các kỹ thuật thanh nhạc và hoàn thiện trong việc trình bày tác phẩm.

Đối với tác phẩm *Caro mio ben*, tác giả Giordani viết ở giọng Mi giáng trưởng, nhịp 4/4, tốc độ chậm vừa (Larghetto) với giai điệu đẹp, giàu chất thơ, hình tượng nghệ thuật rõ ràng, có tính triết lý cao. Đây là một tác phẩm yêu cầu cao về kỹ thuật hát legato, đóng tiếng, mở rộng âm khu cao, rất thuận lợi cho sự phát triển của giọng nam trung và hoàn thiện kỹ thuật hát Bel canto. Âm vực rộng nhất của tác phẩm là quãng 10 thứ, đây là khoảng âm vực tương đối rộng, rất tốt cho việc rèn luyện nhằm phát triển giọng hát cho giọng nam trung, đặc biệt là ở âm khu cao.

2.3. Xây dựng nội dung tự rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc cho giọng nam trung

2.3.1. Luyện tập theo nhóm

Đối với phương pháp luyện tập theo nhóm, học sinh nam trung có thể tập hợp lại và tổ chức một số hoạt động hỗ trợ để hoạt động chung dưới hình thức nhóm. Nội dung rèn luyện ở đây tập chung vào nghiên cứu, thảo luận và luyện tập các tác phẩm mới khác với các bài tập được giao trên lớp, thực hành luyện tập kết hợp với phương pháp trình bày trực quan và phương pháp quan sát. Hình thức tự luyện tập theo nhóm là con đường để học sinh tiếp cận với nội dung môn học đa dạng hơn, sinh động hơn với nhiều hoạt động. Học sinh có cơ hội được học bạn, được bạn giúp đỡ, được thể hiện mình, được học ngay cả khi giảng viên không trực tiếp làm việc với họ. Thông qua hoạt động cá nhân trong nhóm, mỗi cá nhân được thể hiện năng lực của bản thân, có sự giao lưu học hỏi lẫn nhau, sẵn sàng giúp đỡ nhau, cùng nhau học tập. Với hình thức tổ chức luyện tập theo nhóm, học sinh có cơ hội được thể hiện mình, được trao đổi với bạn nhiều hơn những vấn đề mà họ thắc mắc. Trong quá trình luyện tập, học sinh được trực tiếp tham gia ý kiến đánh giá nhận xét với lần lượt các thành viên trong nhóm. Sau mỗi buổi học như vậy, học sinh ghi chép lại tất cả những nội dung học tập, thảo luận và nhận xét rồi nhờ giảng viên đóng góp ý kiến, giảng giải những vấn đề chưa được sáng rõ, còn vướng mắc trong các giờ học trên lớp.

2.3.2. Luyện tập qua các phương tiện nghe nhìn

Trong các giờ tự học ngoài giờ chính khóa, học sinh cần khai thác triệt để lượng thông tin liên quan đến tác phẩm thanh nhạc qua mạng Internet. Phương tiện này sẽ cung cấp cho học sinh những thông tin cần thiết như: nguồn gốc xuất xứ, hoàn cảnh sáng tác, nội dung tác phẩm, các nghệ sĩ thể hiện thành công...; thông tin nhạc sĩ sáng tác về cuộc đời và sự nghiệp, những tác phẩm tiêu biểu; thông tin về sinh hoạt âm nhạc của các vùng miền... mà các tài liệu khác chưa có. Như vậy sẽ giúp học sinh hiểu hơn về ngọn nguồn của bài hát mà mình muốn thể hiện, qua đó khơi gợi những cảm xúc tinh tế trong cách trình bày bài hát.

Qua mạng Internet học sinh có thể thoải mái theo dõi các hình ảnh, video, clip liên quan đến bài hát. Đối với các chuyên ngành mang đặc thù riêng là học thực hành như thanh nhạc, việc được theo dõi, quan sát trực tiếp các ca sỹ, nghệ sĩ nổi tiếng ở trong và ngoài nước biểu diễn là một điều rất quan trọng. Trong đó, học sinh có thể quan sát về tư thế, khẩu hình, nét biểu cảm của khuôn mặt, học tập được cách phát âm nhả chữ, các kỹ thuật thanh nhạc... Sau đó học sinh tiến hành luyện tập theo trên cơ sở phù hợp với khả năng, biết so sánh cách hát, phong cách thể hiện của nhiều nghệ sĩ để chất lọc, đúc kết kinh nghiệm cho mình về phong cách trình bày tác phẩm.

Ngoài ra, học sinh có thể tự rèn luyện khả năng thanh nhạc của bản thân thông qua các thiết bị như băng nhạc, đĩa nhạc, hoặc các phần mềm hỗ trợ như Encore, Sibelius, Fenale... Thông qua đó, học sinh được học bằng nhiều giác quan nghe, nhìn, cảm nhận sẽ thấy hứng thú và yêu thích với nghề nghiệp hơn.

Tiểu kết chương 2

Trong chương 2 của luận văn đi vào nghiên cứu và tìm hiểu về các biện pháp rèn luyện kỹ thuật cho giọng nam trung và phân tích về các biện pháp, phương pháp rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc cơ bản cho giọng nam trung hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc.

Các biện pháp, phương pháp rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc cơ bản của giọng nam trung được nghiên cứu là: khẩu hình, hơi thở, legato, non legato, staccato, cộng minh, đóng tiếng, mở rộng âm khu... Đây là các kỹ thuật phù hợp để có thể giúp học sinh nam trung rèn luyện nhằm phát triển giọng hát. Đặc biệt, chương 2 của luận văn có xây dựng một số mẫu luyện thanh về kỹ thuật đóng tiếng, mở rộng âm khu và áp dụng vào thực hiện trong một số tác phẩm nước ngoài và ca khúc Việt Nam nhằm nâng cao khả năng đóng tiếng, mở rộng âm vực giọng hát, hát tốt các nốt cao, nốt trầm cho giọng nam trung.

KẾT LUẬN

Thanh nhạc là một trong những chuyên ngành trọng tâm trong mang tính chiến lược trong chương trình đào tạo của Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc. Trong những năm qua, chuyên ngành Thanh nhạc đã đạt được nhiều thành tích đáng kể, góp phần đóng góp to lớn cho sự nghiệp đào tạo của Nhà trường cũng như cung cấp nguồn nhân lực, đội ngũ diễn viên ca hát chuyên nghiệp cho các tỉnh trung du và vùng núi phía Bắc.

Hệ Trung cấp Thanh nhạc của Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc được đào tạo trong 4 năm, học sinh giọng nam trung được tuyển chọn phần lớn đều đến từ các tỉnh Cao Bằng, Bắc Kạn, Tuyên Quang, Hà Giang, Lạng Sơn, Thái Nguyên... Hầu hết, học sinh đều là con em các dân tộc thiểu số, vùng sâu, vùng xa, điều kiện kinh tế khó khăn, khả năng nói tiếng kinh hạn chế, sự tiếp cận với các môn học âm nhạc phương Tây như Thanh nhạc là hoàn toàn mới mẻ. Do đó, trong quá trình học tập thanh nhạc, các em đã gặp phải một số khó khăn, vướng mắc trong cách phát âm, học tiếng nước ngoài, học các kỹ thuật thanh nhạc... Tuy nhiên, trải qua nhiều năm học tập, với sự nỗ lực phấn đấu của thầy và trò, sự quan tâm của lãnh đạo Nhà trường, khoa Âm nhạc, hầu hết các em đều đáp ứng được tiêu chuẩn của mục tiêu đào tạo, trở thành những ca sĩ chuyên nghiệp làm việc tại các đoàn nghệ thuật chuyên nghiệp tại các tỉnh trung du và miền núi phía Bắc. Để trở thành những ca sĩ chuyên nghiệp như vậy quả là một điều không hề dễ dàng, các em đã phải trải qua sự luyện tập nghiêm túc về mặt kỹ thuật thanh nhạc, rèn luyện thường xuyên, liên tục và kiên trì dưới sự hướng dẫn của giảng viên giỏi về chuyên môn, có những phương pháp sư phạm phù hợp.

Tuy nhiên, để lĩnh vực đào tạo thanh nhạc chuyên nghiệp của Nhà trường phát triển bền vững và đạt được những thành tích hơn nữa thì cần có sự nghiên cứu, đề xuất các biện pháp, phương pháp mới trong dạy học thanh nhạc. Trong luận văn đã mạnh dạn đưa ra một số biện pháp, phương pháp rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc

cơ bản của giọng nam trung được nghiên cứu là: khẩu hình, hơi thở, legato, non legato, staccato, cộng minh, đóng tiếng, mở rộng âm khu cho giọng nam trung hệ Trung cấp Thanh nhạc tại Trường Cao Đẳng VHNT Việt Bắc. Đây là các kỹ thuật phù hợp giúp học sinh nam trung phát triển giọng hát mở rộng âm khu, đóng tiếng, cộng minh, vị trí âm thanh... Phát huy những ưu điểm, đồng thời khắc phục được những hạn chế, tồn tại trong cách hát của mình, từ đó tự tin hơn trong việc thể hiện tác phẩm và phát triển nghề nghiệp.

Qua luận văn này chúng tôi hy vọng sẽ góp một phần nhỏ trong mục tiêu nâng cao chất lượng đào tạo, nâng cao hiệu quả trong rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc cho giọng nam trung hệ trung cấp Thanh nhạc Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc nói riêng, và đào tạo thanh nhạc nói chung.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Dương Viết Á (1994), *Theo dòng âm thanh cái đẹp sai cánh*, Nxb Âm nhạc, Hà Nội.
2. Dương Viết Á (1996), *Âm nhạc - Lý luận và cây đời*, Nxb Âm nhạc - Tạp chí âm nhạc và nghiên cứu nghệ thuật, Hà Nội.
3. Bộ giáo dục và Đào tạo (2013), *Nghị quyết Hội nghị Trung ương 8 khóa XI “Về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo* (Nghị quyết số 29-NQ/TW).
4. J. Concone (2009), *50 bài luyện thanh cho giọng nam cao và nữ cao*, Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam, Hà Nội.
5. L.V. Dmitriev (1968), Hồ Mộ La dịch, *Những vấn đề cơ bản của phương pháp Thanh nhạc*, Nxb Âm nhạc Maxcova, Maxcova.
6. Hoàng Dương (2003), *Phong cách hát Bel canto*, Âm nhạc và thời đại, Hội Nhạc sĩ Việt Nam.
7. Vũ Cao Đàm (2011), *Giáo trình phương pháp luận nghiên cứu khoa học*, Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
8. Nguyễn Hồng Hạnh (2017), *Dạy học kỹ thuật legato cho giọng soprano hệ Trung cấp Thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội*, Luận văn Thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc, ĐHSP Nghệ thuật TW.
9. Lê Xuân Hào (2017), *Dạy học ca khúc Nga cho học viên Thanh nhạc tại Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội*, Luận văn Thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc, ĐHSP Nghệ thuật TW.
10. Phạm Lê Hòa (2004), *Những âm điệu cuộc sống*, Nxb Âm nhạc, TP. Hồ Chí Minh.
11. Phạm Lê Hòa (2013), *Phân tích tác phẩm âm nhạc*, Nxb Âm nhạc, TP Hồ Chí Minh.
12. Đàm Minh Hưng (2014), *Giảng dạy thanh nhạc cho giọng nam cao hệ Đại học Trường ĐHSP Nghệ thuật TW*, Luận văn Thạc sĩ Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc.
13. Đặng Thành Hưng (2002), *Dạy học hiện đại - lý luận - biện pháp - kỹ thuật*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
14. Phạm Tú Hương (2003), *Lý thuyết âm nhạc cơ bản*, Nhạc viện Hà Nội.

15. Phạm Tú Hương - Đỗ Xuân Tùng - Nguyễn Trọng Ánh (2005), *Lý thuyết âm nhạc cơ bản*, Bộ Văn hóa Thông tin-Nhạc viện Hà Nội.
16. Mai Khanh (1982), *Sách học Thanh nhạc*, Vụ đào tạo - Bộ Văn hóa và Thông tin, Hà Nội.
17. Lâm Tuấn Khanh (1963), *Cơ sở khoa học của phát âm ca hát*, Nxb Nghệ thuật Thương Hải, Trung Quốc.
18. Nguyễn Trung Kiên (2001), *Phương pháp sư phạm thanh nhạc*, Viện Âm nhạc xuất bản, Hà Nội.
19. Nguyễn Trung Kiên (2002), *Giáo trình thanh nhạc hệ trung học 4 năm*, Nhạc viện Hà Nội.
20. Nguyễn Trung Kiên (2002), *Giáo trình chuyên ngành Thanh nhạc, bậc Đại học (Soprano - năm thứ nhất)*, Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam.
21. Nguyễn Trung Kiên (2002), *Giáo trình chuyên ngành Thanh nhạc, bậc Đại học (Soprano - năm thứ hai)*, Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam.
22. Nguyễn Trung Kiên (2002), *Giáo trình chuyên ngành Thanh nhạc, bậc Đại học (Soprano - năm thứ ba)*, Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam
23. Nguyễn Trung Kiên (2002), *Giáo trình chuyên ngành Thanh nhạc, bậc Đại học (Soprano - năm thứ tư)*, Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam
24. Nguyễn Trung Kiên (2004), *Nghệ thuật Opera*, Viện Âm nhạc, Hà Nội.
25. Nguyễn Trung Kiên (2014), *Những vấn đề sư phạm thanh nhạc*, Nxb Âm nhạc, Hà Nội.
26. Vũ Ngọc Khánh chủ biên (2009), *Từ điển văn hóa Việt Nam*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
27. Nguyễn Kỳ (1995), *Phương pháp giáo dục tích cực lấy người học làm trung tâm*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
28. Hồ Mộ La (2005), *Lịch sử nghệ thuật Thanh nhạc phương Tây*, Nxb Từ điển bách khoa, Hà Nội.
29. Hồ Mộ La (2008), *Phương pháp dạy Thanh nhạc*, Nxb Từ điển bách khoa, Hà Nội.
30. Trần Ngọc Lan (2011), *Phương pháp hát tốt tiếng Việt trong nghệ thuật ca hát*, Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
31. Vũ Tự Lân (2015), *Từ điển âm nhạc*, Nxb Hà Nội, Hà Nội.

32. Đỗ Hải Lễ (2001), *Lý thuyết cơ bản về âm nhạc*, Giáo trình lưu hành nội bộ Trường Cao đẳng sư phạm Nhạc Họa TW, Hà Nội.
33. Hoàng Long - Hoàng Lâm (2010), *Phương pháp dạy học âm nhạc*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
34. Đào Văn Lợi (2015), *Dạy học thanh nhạc cho giọng nam trung tại trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW*. Luận văn Thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc, ĐHSP Nghệ thuật TW.
35. Nguyễn Thị Tô Mai (2014), *Opera Việt Nam*, Nxb Âm nhạc, Hà Nội.
36. Trịnh Tuyết Mai (1999), *Một số đặc điểm ngôn ngữ âm nhạc trong sáng tác thanh nhạc của nhạc sĩ Đỗ Nhuận*, Luận văn thạc sĩ lý luận âm nhạc, Nhạc viện Hà Nội.
37. Lưu Xuân Mới (2000), *Lý luận dạy học đại học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
38. Ngô Thị Nam (2001), *Phương pháp dạy học âm nhạc*, Nxb Giáo dục.
39. Ngô Thị Nam (2001), *Hát*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
40. Ngô Thị Nam (2008), *Hát II*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
41. Nhiều tác giả của Nga (1981), *Các thể loại âm nhạc*, người dịch: Lan Hương, Nxb Văn Hóa, Hà Nội.
42. Nguyễn Thị Nhung (1988), *Giảng nhạc*, Nhạc viện Hà Nội.
43. Nguyễn Thị Nhung (1996), *Thể loại âm nhạc*, Nxb Âm nhạc - Nhạc viện Hà Nội.
44. Anne Peckham (2002), người dịch: Nguyễn Văn Vĩnh, *Phương pháp luyện giọng để trở thành ca sĩ*, Nxb Âm nhạc, Hà Nội.
45. Hoàng Khê chủ biên (2016), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Hồng Đức, Hà Nội.
46. Nguyễn Tuấn Phong (1997), *Một số ứng dụng của kỹ thuật hát cộng minh vào tác phẩm thanh nhạc Việt Nam*, Luận văn thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.
47. Phạm Trọng Toàn (2010), *Đổi mới giảng dạy thanh nhạc trong đào tạo giáo viên âm nhạc cho trường phổ thông*, Tạp chí Giáo dục Nghệ thuật, ĐHSP Nghệ thuật TW.

48. Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc (2015), *Kỷ Yếu 50 năm (1965 - 2015) Trường Cao đẳng VHNT Việt Bắc xây dựng và trường thành*, Nxb Sở Thông tin và truyền thông.
49. Hoàng Quốc Tuấn (2014), *Một số giải pháp xử lý ngữ âm tiếng Việt trong ca khúc Việt Nam tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW*, Luận văn Thạc sĩ Lý luận và PPDH Âm nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.
50. Nguyễn Văn Tuấn (2009), *Tài liệu bài giảng Lý luận dạy học*, Trường ĐHSP Kỹ thuật TP.HCM.
51. Thái Duy Tuyên (2008), *Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
52. Vũ Thị Tươi (2016), *Biện pháp giải quyết âm khu cao trong dạy học Thanh nhạc*, Luận văn Thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học Âm nhạc, ĐHSP Nghệ thuật TW.
53. Đào Trọng Từ, Đỗ Mạnh Thường, Đức Bằng (1984), *Thuật ngữ và ký hiệu âm nhạc thường dùng*, Nxb Văn Hóa, Hà Nội.
54. V.A. Va- kh'ra-mê-ép (1982), *Lý thuyết âm nhạc cơ bản*, Nxb Văn hóa, Hà Nội.
55. Phạm Việt Vượng (1998), *Giáo dục học*, Nxb Văn hoá thông tin, Hà Nội.